

Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi megközelítésben – négy magyarországi egyetem vizsgálatával

University social responsibility in a territorial approach – with the focus on four Hungarian universities

REISINGER ADRIENN, DÁNOS ZSOLT

REISINGER Adrienn: egyetemi docens, tudományszervezési dékánhelyettes, Széchenyi István Egyetem; 9026 Győr, Egyetem tér 1.; reisinger.adrienn@ga.sze.hu; <https://orcid.org/0000-0001-9463-807X>

DÁNOS Zsolt: ügyvivő szakértő, Óbudai Egyetem; 1034 Budapest, Bécsi út 96/B.; danos.zsolt@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9853-6510>

KULCSSZAVAK: egyetemi szerepek; egyetemi társadalmi felelősségvállalás; harmadik misszió; területi dimenzió

ABSZTRAKT: Az elmúlt években a hazai felsőoktatási intézményekben is találkozhatunk az egyetemi társadalmi felelősségvállalás jelenségével. Míg a nemzetközi és a hazai elméleti irodalom egyre bővül, az empirikus kutatások több területen is hiányoznak. A tanulmányban bemutatott kutatás e témák egyikéhez, az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi dimenziójának megismeréséhez kíván hozzájárulni. A tanulmány kutatási kérdése, hogy miként lehet megragadni az egyes felsőoktatási intézmények társadalmi felelősségvállalási tevékenységeinek helyi, regionális, országos vagy globális jellegét. A kutatási kérdés megválaszolása érdekében a Szegedi Tudományegyetem, a Széchenyi István Egyetem, az Óbudai Egyetem és a Miskolci Egyetem honlapjainak kvantitatív tartalomelemzésével vizsgáltuk az intézmények társadalmi felelősségvállalási tevékenységének területi dimenzióit. A tanulmány arra tesz kísérletet, hogy megalkossa a társadalmi felelősségvállalás területi vonatkozásainak elméleti keretét, majd azt a négy magyar egyetem gyakorlati példájával igazolja. A szerzők nem ismernek hasonló típusú elemzést, ezért a kutatás egyedinek tekinthető a hazai és a nemzetközi szakirodalomban egyaránt.

Kutatásunk megállapította, hogy a vizsgált egyetemek helyi és regionális szinten a legaktívabbak a társadalmi felelősségvállalás területén, azonban országos és nemzetközi szintű tevékenységek is megjelennek. A tanulmány első felében áttekintjük az egyetemi társadalmi felelősségvállalás fogalmát és ehhez kapcsolódóan a tevékenységek területi kapcsolódásait. Ezután bemutatjuk a négy egyetemen végzett empirikus kutatás eredményeit, majd a tanulmány az eredmények értékelésével és javaslatokkal zárul.

Adrienn REISINGER: associate professor, vice-dean of scientific cases, Széchenyi István University; Egyetem tér 1., H-9026 Győr, Hungary; reisinger.adrienn@ga.sze.hu; <https://orcid.org/0000-0001-9463-807X>

Zsolt DÁNOS: executive expert, Óbuda University; Bécsi út 96/B., H-1034 Budapest, Hungary; danos.zsolt@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-9853-6510>

KEYWORDS: university roles; university social responsibility; third mission; territorial dimension

ABSTRACT: In recent years, the concept of university social responsibility has also occurred in Hungarian higher education institutions. Despite an increasing number of international studies some research gaps still linger. One such research gap concerns the territorial approach of the university social responsibility. This study aims to fill this gap by analysing ways to specify whether a higher education institution is considered to be local, regional, national or global based on its social responsibility activities. The empirical enquiry of the study relies on quantitative content analysis of the homepages of four Hungarian universities (University of Szeged, Széchenyi István University, Óbuda University, University of Miskolc).

The first part of the study illustrates the concept of university social responsibility in the frame of different university models, then examines how the concept differs from the third mission of universities (activities which are beyond education and research) and the way it can be interpreted in the context of university roles. University social responsibility means activities related to the dissemination of principles and values through university actors' management and teaching that respond to social challenges. University social responsibility can be interpreted as one of the core activities of universities as education and research is covered with a responsible approach. The paper also presents the territorial approach of university social responsibility, which studies the kind of university social responsibility activities that are typical for a given territorial unit and examines whether a higher education institution can be considered local, regional, national or global? This paper focuses on the latter aspect by studying the activities of four Hungarian universities.

In our empirical research we first identified 300 university social responsibility activities based on the literature and our preliminary empirical data and selected those activities that were related to universities' actions in its wider social context. Based on former empirical research we identified those activities that were managed in the four institutions. We then defined the territorial unit where the selected university social responsibility activities can be considered as local, regional, national or global and counted how many activities can be considered at the four universities as local, regional etc. Based on this method our analysis revealed that university social responsibility is most prominent in the case of all analysed universities at the local and regional levels.

It is important to highlight that our research is a first attempt to make such an analyses. We could not find literature on a relevant research methodology, therefore the methods we applied in this research is our approach to the topic. The research contributes to the national and international literature of university social responsibility and provides guidance also for practitioners. It is possible to believe that learning how to manage territorial approaches of these activities can contribute to new ways of managing universities and leaders can make more conscious decisions about the social role of institutions.

Bevezetés

Amióta az egyetemek az oktatás, kutatás mellett más tevékenységeket is végeznek, egyre fontosabb annak vizsgálata, hogy az intézmények egyes szerepeinek milyen hatásai lehetnek. Természetesen az egyetemek társadalomban, gazdaságban játszott szerepe, hatása korábban is érdeklődésre tartott számot, de a téma szisztematikus kutatása a harmadik generációs egyetemekkel és a harmadik missziós tevékenységekkel erősödött fel. Az egyetemi szerepek vizsgálatának két fő irányát lehet azonosítani (1. ábra):

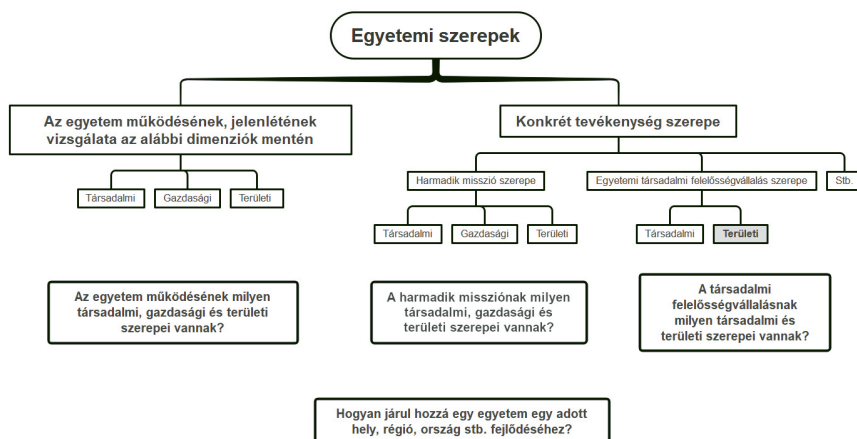
- Az adott intézmény működését társadalmi, gazdasági, területi szempontból vizsgálják, arra keresve a választ, hogy miként járulhat hozzá egy adott város, régió stb. fejlődéséhez.

- A másik esetben nem az intézmény teljes működése kerül górcső alá, hanem annak adott szempontok alapján lehatárolt tevékenységi köre. Így például vizsgálhatóak a harmadik misszió szerepének társadalmi, gazdasági és területi hatásai, vagy az egyetemi társadalmi felelősségvállalás társadalmi és területi vonatkozásai. Az egyes tevékenységek elemzésével feltárható, hogy az adott aktivitások milyen módon járulhatnak hozzá a területi fejlődéshez.

Tanulmányunkban az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi elemzésének egy olyan szegmensét vizsgáljuk, mely jelenlegi ismereteink szerint még nem jelent meg sem a hazai, sem a nemzetközi szakirodalomban. Kutatási kérdésünk, hogy miként ragadható meg az egyes felsőoktatási intézmények által végzett társadalmi felelősségvállalási tevékenységek helyi, regionális, országos vagy globális jellege. Tanulmányunkban egyrészt a szakirodalom alapján járjuk körbe az egyetemi szerepek, modellek problémakörét, s egyúttal kísérletet teszünk témánk elméleti hátterének megalapozására. Másrészt négy magyarországi egyetem (Szegedi Tudományegyetem, Széchenyi István Egyetem, Óbudai Egyetem, Miskolci Egyetem) példáján kvantitatív módszer alkalmazásával felvázolunk egy elemzési lehetőséget. A téma újszerűségét az adja, hogy az egyetemi társadalmi felelősségvállalás ilyen szempontú vizsgálatára még nem került sor, így tanulmányunk mind a téma szakirodalmához, mind az empirikus elemzési módszerekhez új megközelítéseket nyújthat.

A tanulmány első felében az egyetemi társadalmi felelősségvállalás fogalmát helyezzük el a különböző egyetemi modellek rendszerében, megvizsgálva, hogy a fogalom mennyiben különbözik a harmadik missziótól, és hogyan értelmezhető az egyetemi szerepek kontextusában. Ezután részletesen bemutatjuk az egyetemi

1. ábra: Az egyetemi szerepek vizsgálatának dimenziói
Different dimensions of the roles of universities

Forrás: saját szerkesztés

társadalmi felelősségvállalási tevékenységek területi vonatkozásait, majd fölvezetjük a tanulmányban alkalmazott megközelítés elméleti szempontrendszerét. A tanulmány második felében a négy magyarországi egyetem körében végzett empirikus kutatás eredményeit mutatjuk be, s ez alapján választ tudunk adni arra a kérdésre, hogy a vizsgált egyetemek társadalmi felelősségvállalási aktivitása milyen területi dimenzióban értelmezhető. A tanulmányt az eredmények értékelésével és javaslatokkal zárjuk.

Szakirodalmi megalapozás

Az egyetemek szerepének, hatásának kutatási dimenziói

Az utóbbi két-három évtizedben számos hazai és nemzetközi kutató megállapította, hogy az egyetemeknek amellől, hogy oktatják a jövő generációját, több további szerepe és hatása lehet, a kutatások ezek közül leginkább az egyetem területi fejlődéshez, a térségek versenyképességéhez való hozzájárulására fókuszáltak. Ezek a kutatások alapvetően azt vizsgálják, hogy egy adott egyetem működése hogyan járul hozzá adott város, térség fejlődéséhez, s hogy e hatások milyen formában nyilvánulnak meg (lásd Anselin, Varga, Ács 1997; Brekke 2020; Gál 2010, 2013, 2016; Gál, Zsibók 2011; Lukovics, Zuti 2014; Varga 2003; Varga, Erdős 2019). A kutatók érdeklődésének fókuszában alapvetően a gazdasági szerepek vizsgálata áll. A hivatkozott szerzők az egyetemeket a gazdaságfejlesztés potenciális szereplőinek tekintik, és kiemelik, hogy ehhez a szerephez meg kell haladni a „csak” oktatási, kutatási feladatokat, ahogy szükség van arra is, hogy az egyetemeken keletkezett tudást a helyi, regionális gazdaság hasznosítani tudja. Számos elemzés született az egyetemek gazdasági hatásának értelmezéséről is (lásd D’Allegro, Paff 2010; Erdős et al. 2021; Garrido-Yserte, Gallo-Rivera 2010; Kotosz et al. 2015; Kotosz et al. 2016).

A fentiekben hivatkozott irodalmak az egyetemek működését és hatását tág megközelítésben, általánosságban vizsgálják. Ahogy az 1. ábrán bemutattuk, konkrét egyetemi tevékenységek, tevékenységcsoportok, szerepek vizsgálata önmagában is releváns lehet, így a harmadik misszióval vagy az egyetemi társadalmi felelősségvállalással összefüggő hatások kutatása is. Az utóbbi két évtizedben több tanulmány született már a harmadik missziós tevékenységek (lásd Laredo 2007; Molas-Gallart et al. 2002; Molnár 2015; Polt et al. 2001; Zuti, Lukovics 2015), vagy az egyetemi társadalmi felelősségvállalás hatásainak mérési lehetőségeiről (lásd Gomez 2014; Latif 2018; Sánchez-Hernández, Mainardes 2016; Vázquez, Aza, Lanero 2014).

A hazai és a nemzetközi szakirodalmat vizsgálva azonosítottunk egy olyan területet, melyet eddig még egyáltalán nem, vagy csak érintőlegesen elemeztek, ez pedig az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi megközelítése. A téma

bemutatása előtt fontosnak tartjuk, hogy a koncepciót elhelyezzük a különböző egyetemi modellek, szerepek rendszerében annak érdekében, hogy a területi megközelítést össze tudjuk kapcsolni az eddigi kutatásokkal, és rá tudjunk mutatni tanulmányunk újszerűségére.

Az egyetemi modellektől az egyetemi társadalmi felelősségvállalásig

Az egyetemek feladatainak feltárása és elemzése régóta tudományos kutatások tárgya. A szakirodalomban az egyetemi szerepeket, feladatokat (i) generációs modellekkel, (ii) missziós modellekkel, (iii) a gazdálkodó, szolgáltató és vállalkozó szerepek megkülönböztetésével, s végül (iv) a felsőoktatás és a régió kapcsolatával (tradicionális, Helix és regionális elkötelezettségű modelleken keresztül) vizsgálják.

Etzkowitz és társai (2000) első akadémiai forradalomként nevesítették azt a folyamatot, amikor az egyetemeknek első missziójuk, az oktatás mellett az új tudás felfedezése is célja lett, vagyis második misszióként megjelent a kutatás. A csak oktatási tevékenységet folytató egyetemeket első generációs, míg az oktatást és kutatást is folytató egyetemeket második generációs intézménynek nevezték. A második forradalom a 20. század végén induló, de még ma is zajló változásként értelmezhető, amikor megjelentek a harmadik generációs egyetemek és velük a harmadik missziós tevékenységek is (Gál, Zsibók 2011; Kotosz et al. 2016; Lukovics, Zuti 2014).

A harmadik generációs intézmények és a harmadik missziós szerep fogalmi csak részben fedik át egymást. Kotosz és társai (2016) szerint, míg a második generációs egyetemek alapvetően helyi szereplők, addig a harmadik generációs intézmények már jelen vannak a nemzetközi piacokon is; ugyanakkor a harmadik missziós tevékenységek nem feltétlenül nemzetköziek, rájuk inkább a helyi, regionális jelenlét jellemző, mint a nemzetközi.

Wissema (2009) megállapította, hogy az egyetemek működésük során egyik generációból a másikba lépnek, és jelenleg a második és harmadik szint közötti átmenet zajlik. Az átmenet üteme attól függ, hogy mekkora intézményről beszélünk, s hogy az milyen társadalmi, gazdasági környezetben működik. „Megállapíthatjuk, hogy egy térség versenyképességének javítását elsősorban a harmadik generációs egyetemektől várhatjuk, hiszen ez az a szakasz, ahol az egyetemek nem csupán oktatnak és kutatnak, hanem a tudáshasznosulás is döntő szempont működésükben. Mindez azt eredményezi, hogy a gazdaság és az egyetem szoros kapcsolatba kerül, melyen keresztül lehetőség nyílik az egyetemen képződött tudás helyi felhasználására, ami a vállalkozások versenyképességének javulásán keresztül javítja a térség versenyképességét (Vilmányi 2011).” (Lukovics, Zuti 2014, 83–84.). Benneworth és Sanderson (2009) szerint a harmadik missziós szerepnek akkor van relevanciája, ha az adott intézmény képes beágyazódni a helyi gazdaságba és a helyi közösségi életbe. Bár a mai egyetemek jellemzően a második és harmadik generációs szint között találhatók, az utóbbi években már megjelentek

azok az elméletek is, melyek az egyetemek negyedik generációjáról szólnak (Lukovics, Zuti 2014; Pawlowski 2009). Ezek az egyetemek már nem megfelelni akarnak a helyi folyamatoknak, hanem saját maguk kívánják azokat alakítani. Tevékenységükben így megjelenik a helyi gazdaság tudatos fejlesztése.

A felsőoktatás és a régió kapcsolata felől alapvetően az alábbi modellekkel lehet leírni a változó egyetemi szerepeket: tradicionális modell, Triple Helix és továbbfejlesztett modelljei, valamint a regionális elkötelezettségű modell.

A tradicionális modell szerint, ha az adott térségben van befogadókészség az egyetem által generált tudásra, az gazdasági növekedést jelenthet (Goddard, Chatterton 2003). Ezt a modellt lineáris modellként is értelmezhetjük (Gál, Zsibók 2011). A Triple Helix modell az egyetemek teremtő szerepét helyezi középpontba (Etzkowitz, Leydersdorff 1997, 2000), és az egyetem–gazdaság–kormányzat hármas egységét hangsúlyozza. Mára kiterjesztették ezt a modellt, és megjelent a Quadruple Helix (Carayannis, Campbell 2009, 2012) és a Quintuple Helix (Carayannis, Barth, Campbell 2012; Vas 2012) is. Az előbbi esetében a kormányzati, vállalati kapcsolatokon túl megjelenik a társadalmi szerepvállalás is, míg utóbbinál a fenntarthatósági, környezeti kérdéseket is beépítik a modellbe. A regionálisan elkötelezett egyetemek esetében az intézmények fejlesztő szerepe kerül a középpontba, ahol a harmadik missziós tevékenységek jellemzőek, erős regionális fókusszal (Gál 2016; Goddard 1999).

Itt térünk vissza a harmadik misszió kifejezéshez, amelynek ma már több meghatározása ismert a szakirodalomban, de még nem alakult ki egy általánosan elfogadott, egységes definíció. Erre jutott Compagnucci és Spigarelli (2020), miután 134, a témában 2004 és 2019 között megjelent publikációt elemeztek. A továbbiakban bemutatjuk a harmadik misszió néhány meghatározását. Kotosz és társai (2016) az alábbi két dimenzió mentén azonosították a fogalmat: 1) a létrehozott tudás hasznosítása, 2) a gazdasági és társadalmi szereplőkkel való kapcsolattartás. Pérez és Erdős a következő hármas csoportosításban mutatta be a harmadik missziót: „(a) innováció, technológia- és tudástranszfer, (b) élethosszig tartó tanulás és szakmai (tovább)képzés és (c) tágabban értelmezett társadalmi részvétel” (Pérez, Erdős 2021, 239.). Chatterton és társa (2000) úgy gondolják, hogy az egyetemek harmadik missziója az intézmények közösségi hatásának tudatos felvállalása. Az egyetemek létrejöttüktől kezdve hatnak arra a térségre, ahol működnek, s ennek menedzselése jelentheti a harmadik missziót. Röviden úgy lehetne összegezni ezeket a megközelítéseket, hogy minden olyan tevékenységet ide lehet sorolni, amely nem közvetlenül az oktatást és kutatást jelenti.

Felvetődik a kérdés, hogy mennyiben különbözik az egyetemi társadalmi felelősségvállalás fogalma a harmadik misszióétól, és hogyan illeszthető be ez a fogalom az eddigiekben bemutatott modellekbe. A társadalmi felelősségvállalás értelmezése legelőször a vállalatokkal kapcsolatban jelent meg, majd terjedt el a ma már széles körben használt vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) kifejezés.

Míg a vállalati társadalmi felelősségvállalás elméleti és gyakorlati vonatkozásai egyaránt ismertté váltak, az egyetemi társadalmi felelősségvállalás fogalmáról ez ma még nem mondható el (Jorge, Peña 2017). Annyi bizvást kijelenthető, hogy a koncepció alapját a CSR adja, melynek szintén sokféle definíciója létezik, ezek közös vonása, hogy „a CSR-t olyan tevékenységnek gondolják, melynek keretében a vállalkozás úgy tartja az üzleti érdekeit és a profitot szem előtt, hogy közben etikusan viselkedik, odafigyel a munkavállalóira, és lehetőségeihez mérten támogatja a helyi és akár a nemzeti szintű ügyeket, közösségeket” (Reisinger 2018, 287.). Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás definiálásánál kiindulhatunk ebből a gondolatból, fontos azonban kiemelni, hogy a CSR-től eltérő elemei is vannak. Az egyik legjelentősebb különbség, hogy míg az egyetemeknek, működésükből adódóan mindig is volt társadalmi szerepük, csak korábban ezt nem nevesítették önálló tevékenységként, addig a vállalatok társadalmi felelősségvállalása más indíttatású, önkéntes tevékenység, és a 20. század második fele óta létezik fogalomként.

Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás első definíciója Vallaeystől (2009, 2014) származik, aki szerint egy egyetem akkor viselkedik felelősen, ha figyel a lokális, területi és globális társadalmi és környezeti folyamatokra, és fókuszba helyezi a fenntarthatóság kérdését. Ebben az értelmezésben az egyetemi társadalmi felelősségvállalás gyakorlatilag megfeleltethető a Quadruple Helix, ugyanakkor, ha a környezeti folyamatokat is integráljuk, a Quintuple Helix modellnek is.

Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás nem azonos a harmadik misszióval, mivel utóbbi tágabb megközelítésnek tekinthető; ugyanakkor bizonyos szempontok alapján a társadalmi felelősségvállalást is lehet szélesebb értelemben alkalmazni. A harmadik misszió történeti fejlődés eredménye (amiről megállapították már, hogy nem egyenlő a harmadik generációs szerepekkel), melynek vannak üzleti, gazdasági vonatkozásai is, és minden olyan tevékenységet magába foglal, mely nem tartozik az első és második misszióba. Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás olyan új, elsődlegesen társadalmi megközelítésű fogalom, melynek alapját a CSR jelenti. Fontos továbbá kiemelni, hogy az egyetemi társadalmi felelősségvállalás nem kizárólag az oktatáson és kutatáson túli aktivitásokat jelenti; a társadalmi felelősségvállalás szellemiségének át kell hatnia a teljes egyetemi működést, így a szervezési feladatokat, az oktatást, a disszeminációs tevékenységet és a társadalmi kapcsolatokat is érinti (Vallaey 2014; Jorge, Peña 2017). Ennek szellemiségében megállapítjuk, hogy az egyetemi társadalmi felelősségvállalást az egyetemek alaptevékenységeként is értelmezhetjük, hiszen az oktatási és kutatási aktivitást is áthathatja a felelős szemlélet, sőt, a fogalom értelmében át is kell hatnia.

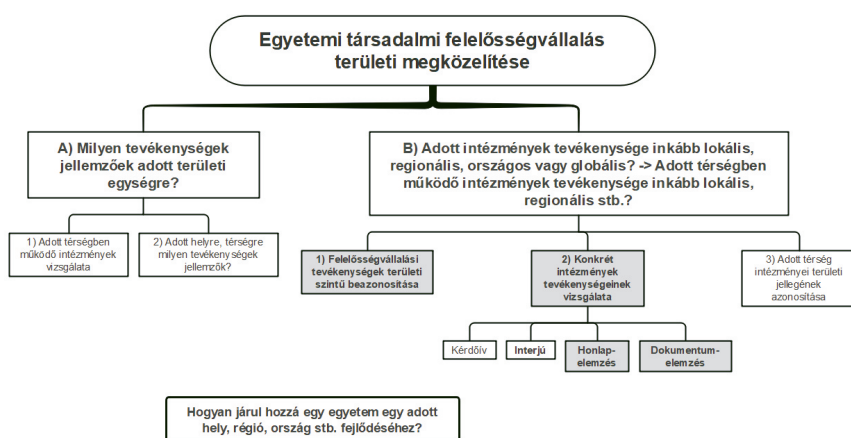
Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi megközelítései

Tanulmányunk fókuszában az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi kérdései állnak, amelyeket véleményünk szerint két fő irányban lehet vizsgálni (2. ábra):¹

- Az egyik kérdés az lehet, hogy egy adott területi egységre milyen felelősségvállalási tevékenységek jellemzőek. A válaszhoz kétféleképpen juthatunk el: (1) az adott térségben működő intézményeket vizsgálhatjuk társadalmi felelősségvállalási aktivitásuk jellemző vonásai felől, (2) majd az így nyert információk aggregálásával egy adott hely, térség jellemzőit vehetjük górcső alá.
- A másik kutatási kérdés arra irányul, hogy miként ragadható meg, miként értelmezhető az egyes felsőoktatási intézmények által végzett társadalmi felelősségvállalási tevékenységek helyi, regionális, országos, vagy globális jellege. Tanulmányunk ezt a második irányt követi – a továbbiakban erről lesz szó. Erre a kérdésre véleményünk szerint az alábbi három lépéssel lehet válaszolni: 1) a felelősségvállalási tevékenységek területi szintű azonosításával; 2) a konkrét intézmények tevékenységeinek vizsgálatával; 3) az adott térség intézményei területi jellegének meghatározásával.

Az első kérdés egy olyan elméleti megközelítést jelent, amihez szükség van arra, hogy leltárszerűen azonosítsuk a felelősségvállalási tevékenységeket, majd ezek közül – ahol releváns – megvizsgáljuk, hogy az adott tevékenység milyen területi szinteken jelenhet meg, hol találhatóak az adott tevékenység célcsoportjai. A második lépés esetében ezen eredmények felhasználásával, különböző módszerekkel azonosíthatjuk az adott intézmény felelősségvállalási aktivitásait, majd a releváns tevékenységeket besorolhatjuk az egyes területi kategóriákba, végül választ adhatunk arra a kérdésre, hogy az adott intézmény társadalmi felelősségvállalási tevékenysége inkább lokálisnak, regionálisnak stb. tekinthető-e. Ehhez kvantitatív és kvalitatív módszerek is használhatók. A harmadik megközelítésben

2. ábra: Területi megközelítés
The territorial approach

Forrás: saját szerkesztés

a fenti módszertan mentén vizsgálhatjuk egy adott város, térség, ország intézményeit, és választ adhatunk arra, hogy a térség intézményeire összességében milyen területi megközelítés jellemző, majd ez alapján vázolhatjuk fel az egyetemi társadalmi felelősségvállalás szerepeit. Tanulmányunkban az első két megközelítés mentén mutatjuk be a társadalmi felelősségvállalás területi szempontjait.

Miért fontos a területiség ilyen irányú megközelítésével foglalkozni? A felsőoktatási intézmények társadalmi felelősségvállalása ugyanúgy elképzelhetetlen térbeli dimenzió nélkül, mint bármilyen egyéb felsőoktatási tevékenység. Tanulmányukban azt vizsgáljuk, hogy az egyes tevékenységek milyen területi szinteken jelenhetnek meg, melyik az a legnagyobb területi szint, ahol még igény lehet az adott tevékenységre. A téma vizsgálata, ahogy korábban írtuk, kísérlet az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi szempontú vizsgálataihoz, hiszen tudomásunk szerint korábban ilyen jellegű elemzést még nem végeztek.²

Az empirikus kutatás előkészítéseként átgondoltuk, hogy a társadalmi felelősségvállalási tevékenységek milyen területi dimenziókban értelmezhetők. Dános (2020) alapján megkülönböztethetünk országon belüli és nemzetközi szintű társadalmi felelősségvállalást. Az országon belüli felelősségvállalás szintjei: a) helyi/térségi (megyei), b) regionális, c) nemzeti/országos. A nemzetközi felelősségvállalás szintjei: a) interregionális b) határon átnyúló, bilaterális/multilaterális, c) makroregionális/kontinentális, d) globális.

„Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás elsődlegesen mindig a saját társadalmi problémákra reflektál, mivel azonban a felsőoktatás erősen globalizálódó terület, a gyakorlatok és az üzenetek valójában kontinenseken is átívelnek” (Dános 2021, 77.). Ez alapján azt feltételezhetjük, hogy az egyetemek aktivitása döntően helyi vagy régiós szinten értelmezhető, megjelenhetnek azonban nemzetközi léptékű tevékenységek is. Természetesen nehéz megmondani, hogy egy-egy tevékenység milyen területi szinten érvényesül, azonosításuk azonban az intézményi aktivitás elemzésének fontos és hasznos kiegészítése lehet. Ennek ismeretében ugyanis a tevékenységek tervezésekor fókuszáltabb stratégia alkotható, illetve jobban azonosítható egy-egy tevékenység várható hatása, s így könnyebb megtalálni azok célcsoportjait is.

Az egyetemek társadalmi felelősségvállalási tevékenységeinek területi hatásait erőteljesen befolyásolhatják annak a térségnek a gazdasági, társadalmi sajátosságai, amelyben az intézmény működik, s ez a környezet szoros összefüggésben áll a felsőoktatási intézmény egyéb hatásaival (Gál 2016), és a különböző egyetemi szerepek változásával is.³ A kevésbé fejlett régiókra a kis- és közepes méretű egyetemek jelenléte jellemző, ahol a hatások és a kapcsolatrendszerek elsősorban helyi és regionális szinten jelentkeznek (Wright et al. 2008). Mindez nem jelenti azt, hogy a helyi, regionális fókuszú intézmények ne tudnának országos vagy akár nemzetközi hatású tevékenységeket végezni, s természetesen a nemzeti, nemzetközi szintű intézmények is megjelenhetnek helyi szintű aktivitásokkal.

A következőkben kísérletet teszünk az egyetemi társadalmi felelősségvállaláshoz kötődő tevékenységek területi elemzésére, és ennek alapján konkrét intézmények tevékenységének potenciális területi szempontú vizsgálatára.

Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi megközelítése – empirikus kutatás

Kutatási előzmények

Tanulmányunk alapvető kérdése az, hogy miként lehet vizsgálni, hogy az egyes felsőoktatási intézmények társadalmi felelősségvállalási tevékenységeik alapján helyi, regionális, országos vagy globális jellegűnek mondhatók-e. Az előző alfejezetben felvázoltuk a koncepció elméleti hátterét, ebben a részben azt mutatjuk be, hogy konkrét intézményekre fókuszálva, a gyakorlatban milyen módon tudjuk a kérdést megválaszolni. Természetesen a jövőben lehetnek ettől eltérő, továbbgondolt módszerek is a téma vizsgálatára, tanulmányunkat egy első kísérletnek tekintjük. Az eredményekhez több lépcsőben jutottunk el, e fejezet célja, hogy bemutassa az előzményeket, melyek háttérinformációként szolgálnak a kutatási folyamat áttekintéséhez.

Ahhoz, hogy el tudjunk jutni a társadalmi felelősségvállalási tevékenységek területi szintű azonosításáig, először meg kellett határozni a lehetséges aktivitásokat. Összesen 300 tevékenységet határoztunk meg 12 tevékenységcsoport és 3 dimenzió mentén (az azonosított tevékenységeket részletesen lásd Dános 2021). A tevékenységlista összeállítása a következő források alapján történt: az UNESCO 1998-as dokumentuma, az Európai Bizottság E3M kutatása, Bander Katalin (2011) tanulmánya, valamint további számos szakirodalom, felmérés, saját tapasztalat járult hozzá a tevékenységek azonosításához.

A területiség vizsgálata a három dimenzió közül elsődlegesen azon tevékenységek esetében releváns, amelyek szervezeten kívülre irányulnak. Összesen 110 ilyen társadalmi felelősségvállalási tevékenységet azonosítottunk, s mindegyik esetben javaslatot tettünk arra a területi dimenzióra, ahol a tevékenységek értelmezhetőek. Az 1. táblázat tartalmazza ennek eredményét, itt a 12 tevékenységcsoport mindegyikénél látható, hogy az adott csoporton belül azonosított tevékenységek közül hány aktivitást lehet az adott területi szinten értelmezni.⁴

A tanulmányban négy hazai egyetemen végzett kutatás eredményeit mutatjuk be. Először röviden ismertetjük a négy intézmény kiválasztásának módszertanát. 2019 szeptembere és 2020 februárja között részletes empirikus felmérés készült az akkor állami felsőoktatási intézménynek minősülő⁵ 21 egyetem körében társadalmi felelősségvállalásuk megismerésére (Dános 2021). A kutatás az intézmények honlapjain elérhető információk és tartalmak alapján, kulcsszavas

1. táblázat: A szervezeten kívülre irányuló egyetemi társadalmi felelősségvállalás tevékenységcsoportjai területi megközelítésben

University social responsibility activities outward the organizations based on the territorial approach

Tevékenységcsoportok/ Területi szintek	Osszesen	Helyi	Regionális	Országos	Interregi- onális	Nemzet- közi	Globális
Oktatás	10	10	10	10	10	2	0
Tudásterjesztés	13	13	13	3	2	0	0
Környezeti fenntarthatóság	9	9	8	4	4	0	0
Tudományos tevékeny- ség, kutatás	8	8	8	3	4	0	0
Disszemináció, tudo- mány-kommunikáció	8	8	8	7	8	3	1
Kulturális tevékenységek	7	7	7	4	5	2	1
Társadalmi kapcsolatok	17	17	17	1	9	0	0
Vállalati és szakmai kapcsolatok	8	8	8	1	3	1	1
Területi szerepvállalás	13	13	13	0	2	0	0
Munkavállalókhöz kötődő – közösségépítési aktivi- tás	5	5	5	2	3	3	0
Hallgatókhoz kötődő aktivitás	8	8	8	8	8	6	0
Közélet, nyilvánosság	4	4	4	4	4	0	0
Összesen	110	110	109	47	62	17	3

Forrás: Dános 2021 alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: A táblázat értelmezése az alábbiak mentén történik az oktatás tevékenységcsoport példáján: a 110 tevékenységből 10 tartozik ebbe a kategóriába, melyek közül véleményünk szerint mind a 10 értelmezhető helyi, regionális, országos és interregionális, illetve 2 nemzetközi szinten.

kvantitatív tartalomelemzéssel feltérképezte a főbb intézményi jellemzőket, és a 300 meghatározott tevékenység közül azonosította az intézmények tevékenységeit. A kulcsszavas keresés alapján a vizsgált intézmények négy aktivitási kategóriába kerültek: kiemelkedő látható aktivitású egyetemek (legalább 3 000 keresőtálatatot elérő intézmények); magas látható aktivitású egyetemek (legalább 1 000 keresőtálatatot elérő intézmények); közepes látható aktivitású egyetemek (legalább 250 találatot elérő intézmények); alacsony látható aktivitású egyetemek (250 alatti találatot elérő intézmények).

A jelen tanulmány alapjául szolgáló területi elemzéshez mindegyik aktivitási csoportból egy intézményt választottunk ki: Szegedi Tudományegyetem (SZTE) – kiemelkedő látható aktivitású egyetem, Széchenyi István Egyetem (SZE) – magas látható aktivitású egyetem, Óbudai Egyetem (ÓE) – közepes látható aktivitású egyetem, Miskolci Egyetem (ME) – alacsony látható aktivitású egyetem.

Kutatásmódszertan

Az empirikus kutatás célja az volt, hogy a négy egyetem esetében választ adjunk arra a kérdésre, hogy az egyetemi társadalmi felelősségvállalási aktivitásuk alapján helyi, regionális, vagy ennél magasabb területi szintű intézményeknek tekinthetők-e. Azt feltételeztük, hogy mind a négy kiválasztott egyetem jellemzően helyi és regionális szintű aktivitást folytat. A fent bemutatott módon azonosított négy csoportból az alábbi szempontok alapján választottuk ki a részletesen elemzésre kerülő négy egyetemet:

- legalább megyei, illetve regionális vonzáskörzettel, és
- legalább három karral vagy képzési területtel rendelkeznek;
- szervezeti egységeik koncentráltan helyezkednek el, legnagyobb részük egy vagy két városban található;
- kimutatható K+F és társadalmi-gazdasági tevékenységekkel és kapcsolatrendszerrel rendelkeznek;
- különböző régiókban és megyékben helyezkednek el;
- eltérő mérettel, kínálattal és történelmi múlttal, hagyománnyal jellemezhetők.

A következő lépés annak azonosítása volt, hogy a kiválasztott egyetemen a 110, potenciálisan az intézményen kívülre irányuló tevékenység közül melyek vannak jelen (2. táblázat), majd megszámloltuk, hogy ezekből a tevékeny-

2. táblázat: A szervezeten kívülre irányuló társadalmi felelősségvállalási aktivitások száma a négy vizsgált egyetemen

The number of social responsibility activities outward the organisation at the four analysed universities

<i>Tevékenységcsoportok</i>	<i>SZTE</i>	<i>SZE</i>	<i>ÓE</i>	<i>ME</i>
Oktatás	10/10	10/7	10/7	10/10
Tudásterjesztés	13/11	13/11	13/10	13/12
Környezeti fenntarthatóság	9/6	9/5	9/5	9/4
Tudományos tevékenység, kutatás	8/8	8/5	8/6	8/7
Disszemináció, tudománykommunikáció	8/8	8/6	8/6	8/6
Kulturális tevékenységek	7/7	7/7	7/7	7/7
Társadalmi kapcsolatok	17/16	17/14	17/15	17/15
Vállalati és szakmai kapcsolatok	8/5	8/6	8/7	8/6
Területi szerepvállalás	13/10	13/10	13/9	13/10
Munkavállalók – közösségépítés	5/5	5/5	5/5	5/5
Hallgatók	8/8	8/8	8/8	8/8
Közélet, nyilvánosság	4/3	4/3	4/3	4/3
<i>Összesen</i>	<i>110/97</i>	<i>110/87</i>	<i>110/88</i>	<i>110/93</i>

Forrás: Dános 2021 alapján saját szerkesztés

Megjegyzés: A táblázat értelmezése az alábbiak mentén történik az oktatás tevékenységcsoport példáján: A 110 tevékenységből 10 oktatási, az SZTE-n mind a 10 tevékenység megtalálható, a SZE-n 7, az ÓE-n szintén 7, míg az ME-n 10.

ségekből hány azonosítható helyinek, regionálisnak, stb., és ezek alapján vontunk le következtetéseket.

Eredmények

A következő táblázat (3. táblázat) azt mutatja be, hogy az egyes, szervezeten kívülre irányuló, azonosított tevékenységek közül, saját besorolásunk alapján, mennyi tartozhat az egyes területi kategóriákba, s ez alapján megállapítható, hogy az adott intézmények társadalmi felelősségvállalási tevékenységében mely területi szintek lehetnek a legmeghatározóbbak.

Az eredmények (3. táblázat) igazolták azt a feltételezésünket, hogy az egyetemek társadalmi felelősségvállalása egyértelműen a helyi és regionális szintet célozza. Az is látható, hogy igen kevés globális szintű tevékenységet azonosítottunk, és a nemzetközi dimenzió tekintetében egyedül az interregionális tevékenységekben várható nagyobb aktivitás.

A tanulmány keretei nem teszik lehetővé, hogy a vizsgált négy egyetem minden társadalmi felelősségvállaláshoz kapcsolódó tevékenységét és azok területi dimenzióit bemutassuk, ezért mind a négy egyetemhez három-három tevékenységcsoportot társítottunk, minden esetben azt a hármat, amely az adott tevékenységcsoporthoz a területi dimenziók alapján a legjobban illeszkedik. Ezt követően mindegyik tevékenységcsoportban hozzárendeltük a kategóriához társított felsőoktatási intézmény egy-egy tevékenységét az adott területi szinthez (4. táblázat).

A 4. táblázatban látható, hogy a Szegedi Tudományegyetem tevékenysége mindhárom kapcsolt tevékenységdimenzióban a helyitől a globális szintig terjed. Bár az SZTE képes globális hatású tevékenységeket is felmutatni, tevékenységeinek horizontja – ahogy a többi vizsgált egyetemnek is – a helyi/regionális szinten jelölhető ki. Bár első pillantásra kérdésesnek tűnhet, hogyan tud egy magyar egyetem globális dimenzióban is megjelenni, fontos megemlítenünk, hogy az SZTE több egyetemi rangsorban is a világ legjobb 500 egyeteme között szerepel. Azt is igazolni tudtuk az SZTE esetében, hogy a kiemelkedő láthatóságú intézményekben a honlapi tartalmakon is kimutatható globális szintig terjedő társadalmi felelősségvállalási aktivitás.

A Széchenyi István Egyetemen a három érintett tevékenységdimenzióban a nemzetközi szintig találtunk tevékenységeket. Itt már erősebben érvényesül a helyi/regionális szint elsőbbsége, ugyanakkor az interregionális hatások is jelentősek. Ezt a határon túli intézmények támogatása mellett a mobilitási és kutatási programok magyarázzák, amelyek mellett fontos megemlíteni a sportrendezvények, különösképpen a 2017-es Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál (EYOF) szervezésében vállalt egyetemi szerepet is.

3. táblázat: A négy vizsgált egyetemen azonosított szervezeten kívüli társadalmi felelősségvállalási tevékenységek száma az egyes területi kategóriákban
The number of social responsibility activities in each territorial unit at the four analysed universities

Tevékenységscsoportok	Helyi			Regionális			Országos			Interregionális			Nemzetközi			Globális							
	SZTE	ÓE	ME	SZTE	ÓE	ME	SZTE	ÓE	ME	SZTE	ÓE	ME	SZTE	ÓE	ME	SZTE	ÓE	ME					
Oktatás	10	7	7	10	7	7	10	7	7	10	7	10	7	7	10	2	2	1	2	0	0	0	0
Tudásterjesztés	11	11	10	12	11	10	12	3	1	2	2	2	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Környezeti fenntarthatóság	6	5	5	4	5	5	4	2	3	2	2	2	3	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Tudományos tevékenység, kutatás	8	5	6	7	8	5	6	7	3	1	2	2	4	2	3	3	0	0	0	0	0	0	0
Disszemináció, tudománykom- munkáció	8	6	6	6	8	6	6	7	6	6	6	8	6	6	6	3	2	2	2	2	1	0	0
Kulturális tevékenységek	7	7	7	7	7	7	7	4	4	4	4	5	5	5	5	2	2	2	2	1	1	1	1
Társadalmi kapcsolatok	16	14	15	16	14	15	15	1	1	1	1	8	8	7	7	0	0	0	0	0	0	0	0
Vállalati és szakmai kapcsolatok	5	6	7	6	5	6	7	6	1	1	1	1	3	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1
Terrületi szerepvállalás	10	9	10	10	10	9	10	0	0	0	0	2	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0
Munkavállalók – közösségépítés	5	5	5	5	5	5	5	2	2	2	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	0	0	0
Hallgatók	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	6	6	6	6	6	0	0	0
Közélet, nyilvánosság	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0
Összesen	97	87	88	93	96	87	88	93	44	37	38	41	58	51	50	53	17	16	15	16	3	2	2

Forrás: Dános 2021 alapján saját szerkesztés

4. táblázat: Példák a különböző területi szintek tevékenységeire
 Examples of social responsibility activities at the four analysed universities

Tevékenységszempontok	Egyetem	Helyi	Regionális	Országos	Interregionális	Nemzetközi	Globális
Oktatás	SZTE	Egyetemi levéltár működtetése	Regionális napilap archivumának létrehozása	Országos Térinformatikai Adatbázis létrehozása	Csongrád és Temes megye környezetvédelmi adattárháza	SZTE Konfuciusz Intézet működtetése	Nemzetközi partnerségek elismerése a felsőoktatási rangsorokban
Tudásterjesztés	SZTE	Egyetemi Tavasz rendezvény-sorozat	Regionális művészi együttműködés	Egyetemi színházi találkozók	Kárpát-medencei könyvkiadók találkozója	Kínai-magyar konferencia	Nemzetközi diákolimpia szervezése
Környezeti fenntarthatóság	SZTE	Együttműködés a roma szakkollégiummal	Duális képzések a szociális szférában	Együttműködés országos értékvédelmi szervezettel	Határon túli gyerekek műtétjének támogatása a Rotary Clubbal	Interreg projekt a katasztrófavédelemben	Nemzetközi egyetemi hálózatban való részvétel
Tudományos tevékenység, kutatás	SZE	Szociális és közösségi képzés-kínálat	Regionális értékekhez kapcsolódó képzéskínálat	EFOP-3.4.3 projekt	Diaszpóra nyelvtanítás	Magna Charta Universitatum	Nincs azonosított tevékenység
Disszemináció, tudománykommunikáció	SZE	Szervezetfejlesztést támogató pályázatok	Családbarát munkahely	Együttműködés a Három Királyfi, Három Királylány Mozgalommal	Makovecz-program	CEEPUS-program	Nincs azonosított tevékenység
Kulturális tevékenységek	SZE	Szakmai programok szervezése	Hallgatói Innovációs Projekttek támogatása	Egyetemi sportrendezvények	Makovecz-program	Go East program	Nincs azonosított tevékenység

Tevékenység-csoportok	Egyetem	Helyi	Regionális	Országos	Interregionális	Nemzetközi	Globális
Társadalmi kapcsolatok	ÓE	Garai Géza Szabadegyetem	Titkok Háza Tudományos Élményközpont	Országos szakiskolai verseny	Kárpát-medencei Pedagógusnap	Nincs azonosított tevékenység	Nincs azonosított tevékenység
Vállalati és szakmai kapcsolatok	ÓE	Óbudai Egyetem Zöld Munkacsoportja	Regionális projekt	Telemedicina projekt	Interreg projekt a hulladégházalókódásban	Nincs azonosított tevékenység	Nincs azonosított tevékenység
Terrületi szerepvállalás	ÓE	Egészségpont	Kutatási projekt Székesfehérváron	Vírusradar alkalmazás	Kutatási együttműködés megkötése határon túli egyetemekkel	Tumorkutatási projekt	Nincs azonosított tevékenység
Munkavállalók – közösségépítés	ME	Társadalom Igazságosság Felelősségvállalás	Együttműködés a regionális társadalmi felzárkóztatásért	Tanítunk Magyarországot Mozgalom	Társadalmi projekt Kárpátalján	Nincs azonosított tevékenység	Nincs azonosított tevékenység
Hallgatók	ME	Részvétel a SMART City fejlesztésekben	Regionális társadalmi innovációk támogatása projektben	Országos könyvtári szolgáltatások fejlesztése	Árvízvédelmi Interreg projekt	Nincs azonosított tevékenység	Nincs azonosított tevékenység
Közélet, nyilvánosság	ME	Egészségügyi Kar küldetésnyilatkozat	Egészségügyi Kar küldetésnyilatkozat	Európai Dokumentációs Központ hazai hozzáféréseinek biztosítása	Célok a Kárpát-medencei oktatási terület megvalósítására	Nincs azonosított tevékenység	Nincs azonosított tevékenység

Forrás: saját kutatás alapján saját szerkesztés

Az Óbudai Egyetemen minden területi szinten azonosítható tevékenység, amelyek közül kiemelkednek a járvány kapcsán indított, országos és nemzetközi kutatások. Az Óbudai Egyetem további sajátossága, hogy az országban több helyen, a budapesti karokon, a székesfehérvári Alba Regia Műszaki Karon, valamint több képzési helyszínen van helyi és regionális szintű társadalmi felelősségvállalási tevékenysége, ezen kívül a határon túli aktivitása is számottevő.

A Miskolci Egyetem helyi és regionális hatású társadalmi felelősségvállalása igen jelentős, és a régió életét tekintve kiemelkedő fontosságú (pl. a roma nemzetiség társadalmi, köznevelési integrációját illetően). Emellett az interregionális szerepe is figyelemre méltó, az országos és az egyéb nemzetközi dimenziók azonban esetlegesen bukkannak fel.

A négy egyetem vizsgálata alapján megállapítottuk, hogy a legtöbb tevékenység a helyi és a regionális szinteken jelenik meg, a további területi szinteken fokozatosan csökken a tevékenységek száma. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált intézmények társadalmi felelősségvállalása jellemzően helyi és regionális szinten meghatározó. A tevékenységek igen sokrétűek, noha az egyes tevékenységcsoportok között lehetnek átfedések is. Azt tapasztaltuk, hogy mindegyik egyetem nagyszámú társadalmi felelősségvállaláshoz köthető tevékenységet folytat. Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a tevékenységek azonosítása nagymértékben attól függött, hogy az adott intézmény mit és hogyan kommunikál róluk.

Összegzés

Tanulmányunk célja az volt, hogy egy gondolat kísérlet és egy kutatási módszer bemutatása mentén vizsgáljuk az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi dimenziójának kérdéskörét. Az egyetemi társadalmi felelősségvállalást eddig jellemzően gazdasági megközelítéséből kutatták, a felelősségvállalási aktivitások területi szempontjának elemzése szinte teljesen hiányzik a szakirodalomban. Tanulmányunkban a mellett tettük le a voksunkat, hogy az egyetemi társadalmi felelősségvállalási aktivitások rendelkeznek területi dimenzióval, majd javaslatot tettünk arra vonatkozóan, hogy ezek a tevékenységek milyen területi szinteken jelentkezhetnek, és bemutattuk, hogy miért lehet fontos ezek azonosítása egy-egy intézmény számára.

Először felvázoltuk a témához kapcsolódó főbb elméleti modelleket, majd körüljártuk az egyetemi társadalmi felelősségvállalás fogalmát, és kísérletet tettünk arra, hogy bemutassuk a társadalmi felelősségvállalás területi megközelítéseit. Ezt követően négy magyarországi egyetemen vizsgáltuk, hogy társadalmi felelősségvállalási aktivitásuk milyen területi szinten értelmezhető. Ilyen jellegű elemzésre korábban még nem került sor felsőoktatási intézményekben, így kutatásunk egyben egy, a kérdéskör vizsgálatára vonatkozó új módszertan bemutatása is.

Az egyetemek társadalmi felelősségvállalásának területi megközelítéséhez elsőként arra volt szükség, hogy azonosítsuk az intézmények tevékenységeit, s

ezek közül meghatározzuk azokat, melyek esetében értelmezhetőek lehetnek a különböző területi szintek. Fontos megjegyeznünk, hogy ugyan a tevékenységek azonosításának alapját széles körű szakirodalmi bázis és saját tapasztalataink jelentették, nem készülhetett olyan lista, amely teljes körűen képes a felelősségvállalási tevékenységek bemutatására, mert ezek köre sokszínű, és folyamatosan változik, bővül. Ahhoz azonban, hogy a kérdést kvantitatív módon tudjuk vizsgálni, meg kellett határozni a tevékenységek potenciális körét, és hozzárendelni a területi szintet, így tudtuk megállapítani, hogy a társadalmi felelősségvállalás terén a vizsgált négy egyetem mindegyike helyi és regionális szinten a legaktívabb. Eredményünk talán nem meglepő, ha ismerjük a hazai felsőoktatás aktuális trendjeit (az intézmények többsége helyi, regionális kötődésű), kutatási célunk azonban az volt, hogy ezt kvantitatív módon is igazolni tudjuk.

A helyi és regionális tevékenységek segíthetik az intézmények helyi és regionális beágyazódását, míg az országos és e fölötti szinten jellemző aktivitások utat nyithatnak a nemzetközi és globális láthatóság felé, és bővíthetik az intézmények nemzetközi szerepét. Az egyetemek vezetése számára fontos információ lehet, ha azonosítani tudják társadalmi felelősségvállalási aktivitásaikat és ezek területi szintjeit, hatását. Így tudatosan fel tudnak készülni az egyes tevékenységek menedzselésére, és meg tudják határozni azokat a kitérési pontokat, melyekkel országos, nemzetközi vagy akár globális szinten is meg tudnak jelenni. A hazai felsőoktatásban is egyre erősebb trend a nemzetközi piacon való megjelenés és a külföldi hallgatók vonzása. Ebben a tekintetben fontos lehet, ha az egyetemek nem csak oktatási és kutatási, hanem a harmadik misszióhoz és az egyetemi társadalmi felelősségvállaláshoz kapcsolódó nemzetközi tevékenységekbe is bekapcsolódnak, és ezt láthatóvá is teszik (pl. tematikus együttműködések, társadalmi célú kutatások, szerepvállalás nemzetközi projekteken). Ennek ösztönzéséhez szakpolitikai szintű támogatás is szükséges, amelyet elősegíthetnek a tevékenységek területi dimenziójához kapcsolódó kutatások.

A tanulmányunkban bemutatott módszertan egy első kísérletnek tekinthető a kérdéskör vizsgálatára. Kutatásunk forrását az egyetemi honlapokon található információk jelentették, a kvantitatív elemzés ugyanakkor kiegészülhet intézményi és szervezeti egységek szintjén készített interjúkkal, amelyek segíthetik a mélyebb megértést. A tanulmányban négy egyetemet vizsgáltunk, de az elemzési módszer kiterjeszhető további intézményekre, illetve a tevékenységeket meghatározó források köre is bővíthető. Az egyetemi társadalmi felelősségvállalás területi szempontú elemzésére tett kísérletünkkel hozzá kívántunk járulni a kérdéskör elméleti megalapozásához és empirikus vizsgálatához.

Jegyzetek

- 1 A szakirodalomban ilyen témájú csoportosítást nem találtunk, a felosztás saját elméleti és empirikus tapasztalataink alapján készült.
- 2 Arra volt már példa, hogy adott területen működő intézmények társadalmi felelősségvállalási aktivitását elemezték, s így végeztek területi összehasonlítást (Gomez 2014), de itt nem a tevékenységek területi irányultságát vizsgálták.
- 3 Ezért tartottunk relevánsnak az elméleti modellek részletes bemutatását.
- 4 A részletes tevékenységlista Dános Zsolt (2021) doktori értekezésében olvasható.
- 5 A 2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról törvény alapján. Fontos megjegyezni, hogy az utóbbi két évben a 21 intézményből többen modellváltás történt és alapítványi fenntartású lett.

Irodalom

- Anselin, L. Varga, A., Ács, Z. (1997): Local Geographic Spillovers between University Research and High Technollkogy Innovations. *Journal of Urban Economics*, 3., 422–448. <https://doi.org/10.1006/juec.1997.2032>
- Bander K. (2011): Vállalt küldetések az intézményi honlapok alapján. In: Hrubos I. (szerk.): *Műhelytanulmányok. NFKK Füzetek* 8. Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja, Budapest, 58–88.
- Benneworth, P., Sanderson, A. (2009): The regional engagement of universities: Building capacity in a sparse innovation environment. *Higher Education Management and Policy*, 1., 131–148. <https://doi.org/10.1787/hemp-v21-art8-en>
- Brekke, T. (2020): What do we know about the university contribution to regional economic development? A conceptual framework. *International Regional Science Review*, 2., 229–261. <https://doi.org/10.1177/0160017620909538>
- Carayannis, E. G., Barth, T. D., Campbell, D. F. J. (2012): The Quintuple Helix innovation model: global warming as a challenge and driver for innovation. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 2., 1–12. <https://doi.org/10.1186/2192-5372-1-2>
- Carayannis, E. G., Campbell, D. F. J. (2009): “Mode 3” and “Quadruple Helix”: Toward a 21st century fractal innovation ecosystem. *International Journal of Technology Management*, 3–4., 201–234. <https://doi.org/10.1504/IJTM.2009.023374>
- Carayannis, E. G., Campbell, D. F. J. (2012): Mode 3 Knowledge Production in Quadruple Helix Innovation Systems. Twenty-first-Century Democracy, Innovation and Entrepreneurship for Development. *SpringerBriefs in Business*, 7., 1–63. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-2062-0_1
- Chatterton, P., Goddard, J. (2000): The Response of Higher Education Institutions to Regional Needs. *European Journal of Education*, 4., 475–496. <https://doi.org/10.1111/1467-3435.00041>
- Compagnucci, L., Spigarelli, F. (2020) The Third Mission of the university: A systematic literature review on potentials and constraints. *Technological Forecasting and Social Change*, 161., 120284. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120284>
- D’Allegro, M., Paff, L. A. (2010): Estimating the Economic Impact of Higher Education: A Case Study of the Five Colleges in Berks County Pennsylvania. *Professional File*, 117., 1–17.
- Dános Zs. (2021): *A társadalmi felelősségvállalás formái a magyar felsőoktatásban*. Doktori értekezés Széchenyi István Egyetem, Győr
- Dános, Zs. (2020): Models of Cross-Border Social Responsibility in Three Hungarian Higher Education Institutions. *Selye e-studies*, 2., 4–16.
- Erdős K., Szabó N., Veréb Miskolczi Zs., Varga A. (2021): A Pécsi Tudományegyetem térségi gazdasági hatásainak vizsgálata a GMR-Magyarország modellel. *Területi Statisztika*, 1., 48–78. <https://doi.org/10.15196/TS610103>

- Etzkowitz, H., Leydesdorff, L. (2000): The dynamics of innovation: from Nation Systems and „Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 2., 109–123. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00055-4](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00055-4)
- Etzkowitz, H., Leydesdorff, L. (eds.) (1997): *Universities and the global knowledge economy: A triple helix of university-industry-government relations*. Cassell Academic, London
- Etzkowitz, H., Webster, A., Gebhardt, C., Castiano Terra, B. R. (2000): The future of the university and the university of the future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm. *Research Policy*, 2., 313–330. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00069-4](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00069-4)
- European Commission (2011): *Final Report of Delphi Study - E3M project - European indicators and ranking methodology for university third mission*. Brussels <https://library.net/document/yjro565z-final-report-of-delphi-study.html> (Letöltés: 2019.05.11.)
- Gál Z. (2016): Egyetem és város. *Educatio*, 2., 220–233.
- Gál, Z. (2010): The role of universities in regional innovation: The case of South Transdanubia, Hungary. In: Longworth, N., Osborne, M. (eds.): *Perspectives on learning cities and regions. Policy, practice and participation*. National Institute of Adult Continuing Education, Leicester, 84–105.
- Gál, Z. (2013): The role of universities in regional development and governance. Towards the model of a regionally engaged service-universities. In: Drinóczi, T., Župan, M. (eds.): *Law - Regions - Development*. University of Pécs, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Pécs–Osijek, 28–47.
- Gál, Z., Zsibók, Zs. (2011): Regional engagement of mid-range universities: Adopting European models and best practices in Hungary. *AUDEM: The International Journal of Higher Education and Democracy*, 1., 94–120. <https://doi.org/10.1353/aud.2011.0010>
- Garrido-Yserte, R., Gallo-Rivera, M. T. (2010): The impact of the university upon local economy: three methods to estimate demand-side effects. *Annals of Regional Science*, 44., 39–67. <https://doi.org/10.1007/s00168-008-0243-x>
- Goddard, J. (1999): The Response of HEI's to Regional Needs. OECD/CERI, Paris. <http://www.oecd.org/dataoecd/53/6/40033173.pdf> (Letöltés: 2020.06.25.)
- Goddard, J. B., Chatterton, P. (2003): The response of universities to regional needs. In: Boekema, F., Kuypers, E., Rutten, R. (eds.): *Economic geography of higher education: Knowledge, infrastructure and learning regions*. Routledge, London, 19–41.
- Gomez, L. (2014): The Importance of University Social Responsibility in Hispanic America: A Responsible Trend in Developing Countries. *Corporate Social Responsibility and Sustainability: Emerging Trends in Developing Economies (Critical Studies on Corporate Responsibility, Governance and Sustainability)*, Vol. 8., Emerald Group Publishing Limited, Bingley, 241–268. <https://doi.org/10.1108/S2043-90592014000008013>
- Jorge, M. L., Peña, F. J. A. (2017): Analysing the literature on university social responsibility: A review of selected higher education journals. *Higher Education Quarterly*, 71., 302–319. <https://doi.org/10.1111/hequ.12122>
- Kotosz B., Lukovics M., Zuti B., Molnár G. (2016): Egyetemi funkciók és helyi gazdasági hatások: módszertani problémák és lehetséges megoldások. In: Lengyel I., Nagy B. (szerk.): *Térségek versenyképessége, intelligens szakosodása és újraiparosodása*. JATEPress, Szeged, 185–203.
- Kotosz, B., Lukovics, M., Molnár, G., Zuti, B. (2015): How to Measure the Local Economic Impact of Universities? *Regional Statistics*, 2., 3–19. <https://doi.org/10.15196/rs05201>
- Laredo, P. (2007): Revisiting the Third Mission of Universities. Toward a Renewed Categorization of University Activities? *Higher Education Policy*, 20., 441–456.
- Latif, K. F. (2018): The Development and Validation of Stakeholder Based Scale for Measuring University Social Responsibility (USR). *Social Indicators Research*, 140., 511–547. <https://doi.org/10.1007/s11205-017-1794-y>
- Lukovics M., Zuti B. (2014): Egyetemek a régiók versenyképességének javításáért: „negyedik generációs” egyetemek? *Tér és Társadalom*, 4., 77–96. <https://doi.org/10.17649/TET.28.4.2587>
- Molas-Gallart, J., Salter, A., Patel, P., Scott, A., Duran, X. (2002): *Measuring Third Stream Activities. Final Report to the Russell Group Universities*. SPRU, University of Sussex https://www.researchgate.net/publication/246796517_Measuring_Third_Stream_Activities
- Molnár G. (2015): *Egyetemek gazdaságfejlesztési hatásainak számszerűsítése: a harmadik misszió mérési lehetőségei*. Szakdolgozat, Szegedi Tudományegyetem, Szeged

- Pawlowski, K. (2009): The 'fourth generation university' as a creator of the local and regional development. *Higher Education in Europe*, 1., 51–64. <https://doi.org/10.1080/03797720902747017>
- Pérez, S. E., Erdős K. (2021): Az egyetemek szerepe az intelligens szakosodásban, különös tekintettel a Pécsi Tudományegyetemre. In: Varga A. (szerk.): *Regionális innováció, vállalkozás és gazdasági növekedés*. Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kara, Pécs, 238–248.
- Polt, W., Rammer, C., Gassler, H., Schibany, A., Schartinger, D. (2001): *Benchmarking Industry-Science Relations: the role of framework conditions*. EU-Benchmarking Office, Brussels https://www.researchgate.net/publication/228886084_Benchmarking_industry-science_relations_The_role_of_framework_conditions (Letöltés: 2020.06.25.)
- Reisinger A. (2018): Győri autóipari beszállító vállalkozások CSR tevékenysége öt vállalkozás példáján. *Tér - Gazdaság - Ember*, 1., 283–310.
- Sánchez-Hernández, M. I., Mainardes, E. W. (2016): University social responsibility: A student base analysis in Brazil. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 13., 151–169. <https://doi.org/10.1007/S12208-016-0158-7>
- UNESCO (1998): *World Declaration on Higher Education for the Twenty-first Century: Vision and Action*. https://bice.org/app/uploads/2014/10/unesco_world_declaration_on_higher_education_for_the_twenty_first_century_vision_and_action.pdf (Letöltés: 2020. 06. 25.)
- Vallaes, F. (2014): University Social Responsibility: a mature and responsible definition. In: *Higher Education in the World 5*. GUNI Report. Palgrave Macmillan, 88–96. <https://doi.org/10.13140/2.1.2121.1523>
- Vallaes, F., De La Cruz, C., Sasia, P. M. (2009): *Responsabilidad Social Universitaria. Manual de Primeros Pasos*. McGraw-Hill, Mexico D. F.
- Varga, A. (2003): Agglomeration and the Role of Universities. In: Lengyel, I. (ed.): *Knowledge Transfer, Small and Medium-Sized Enterprises, and Regional Development in Hungary*. JATEPress, Szeged, 15–31.
- Varga, A., Erdős, K. (eds.) (2019): *Handbook on Universities and Regional Development*. Edward Elgar Publishing
- Vas Zs. (2012): Tudásalapú gazdaság és társadalom kiteljesedése: a triple helix továbbgondolása - a quadruple és quintuple helix. In: Rechnitzer J., Rác Sz. (szerk.): *Dialógus a regionális tudományról*. SZE Regionális- és Gazdaságtudományi Doktori Iskola, Győr, 198–206.
- Vázquez, J. L., Aza, C. L., Lanero, A. (2014): Are students aware of university social responsibility? Some insights from a survey in a Spanish university. *The International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 11., 195–208. <https://doi.org/10.1007/s12208-014-0114-3>
- Vilmányi M. (2011): Egyetemi-ipari együttműködések a kapcsolatmarketing nézőpontjából. *Vezetéstudomány*, 1., 52–63. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2011.01.05>
- Wissema, J. G. (2009): *Towards the third generation university. Managing the university in transition*. Edward Elgar Publishing Inc., Northampton
- Wright, M., Clarysse, B., Lockett A., Knockaert, M. (2008): Mid-range universities' linkages with industry: Knowledge types and the role of intermediaries. *Research Policy*, 37., 1205–1223. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2008.04.021>
- Zuti, B., Lukovics, M. (2015): How to Measure the Local Economic Impact of the Universities' Third Mission Activities? In: Nijkamp, P., Kourtit, K., Buček, M., Hudec, O. (eds.): *5th Central European Conference in Regional Science: International Conference Proceedings*. Technical University of Kosice, Kassa, 1209–1215.

Jogszabály

2011. évi CCIV. törvény a nemzeti felsőoktatásról

Honlapok

<https://u-szeged.hu>

<https://uni.sze.hu>

<https://uni-obuda.hu>

<https://www.uni-miskolc.hu>